

DE IVRIS ET IVRISPRVDENTIAE
NATVRA ET PRINCIPIIS, EIVSDEM.
QVE TVM IN SCHOLIS RECTE TRADEN-
DAE RATIONE, TVM VERO ET
GENVINO IN FORO VSV,

Dissertatio Prima,

QUAM,

Divina annuente gratia,

PRÆSIDE

IOHANNES STVCKIO

ICto, nec non pro t. Magnifico Vice-Re-
ctore, & Facultatis Iuridicæ Seniore &
Ordinario &c.

Publicè defendet

IOHANNES Gampe Helmæ-
stadiensis,

Ad diem 3. Martij

IN NOVI IVLEI AVDITORIO MAIORI

De Zach. Finco.

HELMAESTADI,
E typographéo LVCII,

Anno clō 13 cXXXIV.

945

21

1618, 4

n-
né
m
bi
el
o.
de
b-
ic-
x-
em
eis
o-
eg.
ef-
vt
&
m-
fa-
nte
to,
o;
do-
ju-
uti
&c

Viris Magnificis, Amplissimis & Consultis-
simis

DN. I V L I O
REICHARTS,
&
DN. IACOBO
LAMPADIO,

ICtis & Oratoribus eximijs,
nec non Serenissimi Brunsvi-
censium Ducis Consiliarijs
meritissimis &c.

Dominis, Fautoribus ac Promotoribus
suis summè suspiciendis,

Exercitium hoc juridicum per-
officiosè inscribit

IOHANNES Gampe
Resp.

DE IVRIS ET IVRISPRVDEN-
TIÆ NATVRA ET PRINCIPIIS, EIVS-
DEMQUE TVM IN SCHOLIS RECTE TRA-
DENDÆ RATIONE, TVM VERO ET GE-
NVINO IN FORO VSV,

DISSERTATIO PRIMA.

DE varijs juris acceptionibus, Idemq̄, vt & Iurispru-
dentia, quid, & quale quid sit.

Postquam Deus ter Opt. maxi-
mus coelum & terram crearat, omnesq̄
res additâ suâ cuilibet certâ & distinctâ
formâ ordinarat, ultimò hominem, vt o-
mnium rectorem & dominum, ad sui i-
maginem felicissimâ & verè aureâ conditione formavit,
adeoq̄; eum in suo primordio omnium rerum cogniti-
one ornauit, solùm vt reuerentiam & obedientiam su-
am erga Deum conditorem suum declararet, (quæ ob-
seruatio sine dubio futuri cultus diuini pars fuit,) ei præ-
cepit ne de fructu ligni siue arboris scientiæ boni & ma-
li, quæ erat in medio paradisi, comederet. Cæterùm
inuidiâ hostis generis humani, qui ipse ob superbiam &
ambitionem, honorem filij Dei affectans, de loco bea-
titudinis in abyssum impietatis depulsus erat, deceptus,
ambiens & malum cum bono cognoscere, ac veri Do-
mini imperium detrectans, è domino se seruum fecit, &
in se omnesq̄; posteros id quod malum deriuauit. Ac
ita

1.
Homo ad
imaginem
Dei crea-
tus.

2.
Primum
Dei præce-
ptum.

3.
Lapsus ge-
neris hu-
mani.

A

ita

ita boni scientia & lumen intelligentiæ, quod ex pura anima mentem illustrabat, ab anima malo infecta planè in tenebras decidit, & veluti cæca cœpit à malo semper in pejus deficere, atq; vt verè cecinit Poëta Venusianus, peior auis genuit nos nequiores, mox duros progeniem vitiosorem.

4.
Restitutio
generis hu-
mani.

5.
Summa sa-
lutaris æter-
næ nemini
incognita.

6.
Lex natu-
ræ.

7.
Natura ho-
minis fra-
gilis & lu-
bica.

Sola clementia Omnipotentis misericordis Dei lapsæ humanæ naturæ succurrere volens, intrinsecus mentes humanas denuò excitauit & illustrauit, ac extrinsecus præcepta per se & verbi sui nuncios præscripsit, postremo etiam proprium filium misit. Vt ita vera ipsius voluntas, quæq; sint veri cultus diuini & cui-libet ad salutem necessaria neminem latere queat; Satis etiam expedita sit boni & æqui ratio, videlicet vt omnia quæ cogitamus, dicimus & facimus Dei voluntati & mandato quod in dilectione Dei & proximi consistit, consona sint & conueniant.

Sit item lex quædam naturæ nobiscum (vt verè ajunt Plato & Cicero *de legib.*) nata non scripta, non per discursum ab externis objectis collecta vel inducta, post lapsum de imagine diuina adhuc reliqua, apud omnes eadem, omnes obligans & instigans tanquam pædagogus animæ sociatus, non obtemperantes verò, ceu naturale iudicatorium, vti conscientiam vocat Basilus, tenens & accusans, imò & ἀναπολόγητος inexcusabiles reddens, vt ipse inquit Apostolus Paulus *ad Rom. 1. vers. 19. 20. 23. & c. 2. vers. 14. & 15.* Verùm, vti omnia humana sunt, fragilis, lubrica & perturbationibus ob diuersitatem negotiorum valde obnoxia, tum verò quandoq; difficile sit hominem aliunde exuere (jung. Francis. Valerius *de sacra Philosoph. c. 44.* vbi de duplici voluntate bona &c.

na & mala peréleganter discurrent) maximè adminiculò
aliquo extrinsecus superueniente indigens.

Prouenère itaq; dominationes & Reges delecti
sunt, quos ad fastigium ejus majestatis, vt inquit Iustinus
lib. 1. in princ. non ambitio popularis sed spectata inter
bonos moderatio prouehebat, Populus nullis legibus
tenebatur, Arbitria Principum pro legibus erant, Fines
que imperij tueri magis quam proferre mos erat.

3.
Dominationum hu-
manarum
origo.

Et tantum regibus à subditis tributum est, vt quo-
rum Fidem spectatam sibi satis & exploratam putarunt,
eorum liberrimo arbitrio se suaq; omnia commiserint,
nullis legibus opus esse existimantes. Quodq; similiter
primis temporibus apud Romanos obtinuisse patet ex
illo Pomponij, cum *in l. necessarium. 2. §. Et quidem 1. de
Orig. jur.* initio ciuitatis omnia manu regum ait esse gu-
bernata.

Et quibus verò, quandoq; vt est hominum ingeni-
um, amicitia multum, nec minus odio & iræ interdum
tribuerent, sæpè planè in tyrannos abirent, affectibus
suis plusculum indulgentes. visum fuit, (quamuis verè
dicat Plato *in Politico fol. (mibi) 185.* Optimum esse non
leges quidem valere sed hominem prudentem regium-
que) normam quandam præscribere, secundum quam
tùm subditi viuerent, tum illi imperium suum exige-
rent, ac in vniuersum vesana humanarum cupiditatum
intemperies coerceretur. Adeoq; leges conditæ sunt,
quod illæ, vt cæcæ sunt & surdæ, ita omnibus æqualiter
jura reddant, nihil gratiæ, nihil fauori, nihil odio tri-
buentes.

9.
Leges ijs-
dem vt
norma tū
regentium
tum sub-
ditorum
superaddi-
tæ.

10.
Legum v-
tilitas ac
necessitas.

De quibus rectè Cicero *pro Cluent.* scribit: vt cor-
pora nostra sine mente, sic ciuitatem sine lege suis parti-

11.
Leges con-
stituuntur
generaliter,
non in
singulos
casus.

12.
In his quæ
vt pluri-
mum, non
quæ ex in-
opinato
accidunt.

13.
Æquum,
& bonum,
jure quo-
dam me-
lius, & in-
eius in-
terpreta-
tione ob-
seruan-
dum ad
instar re-
gulæ
Legis
biæ.

14.
Legis in-
terpreta-
tio & de-
claratio
cujus, &
vnde defu-
menda sit.

bus nervis ac sanguine vti non posse. Quæq; quo pri-
mis temporibus simpliciores fuerunt, ita etiam rudibus
hominum animis vt maximè placuerunt. Verùm cum
illæ ferantur super negotijs & actionibus humanis, quæ
in singulas horas mutantur; ideo in quibus rebus vni-
uersè & generaliter rectè præcipi non potest, (neq; etiam
propter vitandam infinitarum aliàs legum confusio-
nem in singulos casus præcipere iuuat,) in eis id sumit
lex quod plerumq; solet euenire, non ignorans vt ait
Philosophus *5. Ethicor. c. 10.* Peccatum legis (puta gene-
ralis) intereaq; nihilominus rectè negotium suum a-
gens. Quod non culpa, vt addit ibidem Philosophus,
legis est; neque eius qui legem tulit, sed naturæ re-
rum, vtpote quarum quæ in actionem cadunt huiusmo-
di planè materia est; ac pergit ibidem: *Cum igitur lege ge-
neraliter locuta aliquid euenit postea præter genus illud vniuer-
sum, tunc par est, quæ prætermisit aliquid lator legis & pecca-
uit in eo, quod absolutè locutus est: id quod deest, quodq; omif-
sum est corrigere, quod etiam lator legis, si illic adesset, ita elo-
queretur, & de quo legem tulisset si præsciuisset. Concludit
verò: Itaq; cum jus est æquum bonum tum quodam jure meli-
us.* Idq; est quod ait Vlpianus *in l. neq; leges 10. ff. de ll.*
neq; leges neq; senatusconsulta ita scribi posse, vt o-
mnes casus qui quandoq; inciderint comprehendan-
tur, sed sufficere ea quæ plerumq; accidunt contineri;
Et ideo, vt *in seq. l. 11.* habet, de his quæ primo constitu-
untur aut interpretatione aut constitutione optimi
Principis certius statuendum esse; Cumq; juxta *l. non pos-
sunt. 12.* in aliqua causa sententia legum manifesta sit, e-
um qui jurisdictioni præest ad similia procedere, atq; ita
jus dicere debere; item vti habet sequens *l. Nam vt ait
Peditus. 13.* bonam occasionem esse, quoties lege aliquid,
vnum

unum vel alterum introductum sit, cætera quæ tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretatione vel certè jurisdictione suppleri.

Quæ sanè correctio, moderatio & interpretatio juris scripti ex mente legislatoris non à quouis fieri potest, sed ab illo solùm qui habitum sibi comparavit, quem Ius seu IURISPRUDENTIAM appellamus.

Quod Ius, quæue IURISPRUDENTIA quid & quale quid sit, nec non vnde & quo fluxerit, quæq; ejusdem principia sint, ut sciamus, operæ pretium fore mihi visum fuit, cum ordinarios alioqui labores hodiè mihi pertexere non liceat, ea de re specialem aliquam, breuem tamen, disquisitionem instituere.

Atq; ubi diuersæ occurrunt Celsi & Vlpiani definitiones, & IURIS Celsi in ipso initio Digestorum *in l. juris pr. ff. de r. & r. quod sit ars boni et æqui*; ac Iurisprudentiæ Vlpiani *in l. justitia. 10. §. jurisprudentia 2. cod. tit. quod sit divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia*.

Quæ siue ad verborum proprietatem, siue quo sensu, quæq; in acceptione Celsus & Vlpianus jus & Iurisprudentiam ita diuersimodè definierint, respiciamus, planè diuersa dicenda videntur. Et quamuis pleriq; *in commentar. & notis ad dd. textus & pr. instit. eod. ibidemq; VVesenbec. & post illos Heigius num. 22. contrarium teneant*: Attamen & ipsi fatentur, quod quidem vox Iurisprudentiæ vsum in foro habeat, juris autem vocabulum veteres interdum per artem, interdum per scientiam, nonnunquam per sapientiam definierint *d. l. 1. de justit. & jure & d. l. 2. §. juris civilis scientia 35. ff. de orig. jur. quodq; Vlpiano in ista l. 1. de arte, scientia & studio scribere propositum fuerit. Sicut apud Heig. d. loc. n. 5.*

A 3.

§ 24.

15.
Scopus &
intentio
Auctoris.

16.
Iuris &
Iurispru-
dentia di-
uersæ defi-
nitiones.

17.
Ius & Iu-
rispruden-
tia an v-
num & i-
dem.

& 24. in fin. clarè videre licet. Quod nihil aliud est,
 quàm jus referre ad habitus contemplatiuos, siue, vti
 Plato in *Dialogo de Philosophia* habet, ad Philosophiam
 contemplatiuam, & jurisprudentiam ad habitus Practi-
 cos, vel, vti Plato *d loco* vult, ad Philosophiam actiuam,
 quæ toto cœlo differunt. Animaduertendum verò ver-
 bum Ius ambiguum esse, atq; primâ sui impositione si-
 gnificare idem quod IUSTVM, à natura, hoc est à Deo
 mentibus hominum inditum, siue diuina quadam pro-
 uidentia constitutum *§. sed naturalia. 11. Instit. de I. N. G.*
 & C., cum ipso humano genere proditum *l. quarundam 1.*
pr. ff. de acquir. rer. domin. Vnde & Isidorus *lib. 5. Erymo-*
logiar. c. 3. relatus in c. jus generale distinct. 1. illud dictum ait,
 quaq; in significatione illud non scriptum ad aures, sed
 inspiratione quadam à mentibus diuinis in mentes hu-
 manas esse transfusum diximus in *preced.*, & multis de-
 monstrat Plato in *Politico, Protagora, Critia, lib. 1. de ll.*, vt
 & Cicero *lib. eod.* ac vide pluribus *infra dissertat. 4.*

18.
 Ius voca-
 bulum ho-
 monyru.

19.
 Ius idem
 quod ju-
 stum à na-
 tura men-
 tibus ho-
 minum in-
 ditum, si-
 ue diuini-
 tus consti-
 tutum.

20.

21.
 Iustum i-
 dem quod
 legitimū,
 quodq; ra-
 tioni ac
 legi con-
 sonum
 est.

22.

Ius idem
 quod æ-
 quum.

Quod iustum quidem latè sumptum omne illud
 comprehendit quod legitimum, quodq; rationi ac legi
 consonum est, & quomodo ideoq; etiam jus rectè dici-
 mus, quod ad quamcunq; aliam virtutem spectat, jure-
 que humano jejunia, item jure diuino positio Baptis-
 mum, confessionem, aliaq; similia constituta esse. At
 quæ acceptio, cum ita homo non vltèrius disponatur
 quàm in ijs, quæ ei conueniunt secundum se ipsum,
 quod iustitiæ (quæ æqualitatem quandam importat, &
 hominem in ijs informat quæ spectant ad alium) non
 est, huc non pertinet.

Strictius autem illud sumptum pro AEQVO, iniquo,
 quod injuriam inuoluit, opposito, secundum æquali-
 tatem aliquam, de qua pluribus *infra c. 3.* alteri respon-
 den-

dente; vt cum debita merces pro impenso seruitio soluitur, quo exemplo vtitur Thom. 2. 2. q. 57. artic. 1. ad iustitiam spectat & huius loci est.

Consequenter non omne quod iustum est, ex fonte iustitiæ profluit, nec statim qui quod iustum agit, secundum iustitiam agere dicitur, nisi quod sibi cum altero, & alteri cum alio commune est, conuenienter distribuat, non plus sibi, vt ipse Aristoteles 5. Ethicor. 5. habeat eius quod optabile est, quàm alteri, nec alteri plus quàm alij, contraq; sibi minus damni, plus alteri, sed vtriq; id quod est æquum proportionem, similiterq; alteri quod alij.

Item cum jus siue iustum quod iustitiæ est, æquale quid sit, cui iniuria, vt inæquale, opponitur, Deo autem æquale vel æquiuale siue quod iustum est secundum perfectam rationem reddere nequeamus, illud quod Deo debemus non jus sed fas dicitur c. omnes leges 1. ibi: *Eas lex diuina est, jus lex humana d. distinct. 1.* Nempe fieri dignum quod quid excelsius est, quàm iustum Dominic. Soto de iustit. & iure lib. 3. q. 1. artic. 1. ad fin., neq; Deus vltimus ab homine quid desiderat, quàm facere potest, dummodo animam ei totaliter subiciat. Thom. 4. artic. 1. ad fin.

Insuper cum æquale tunc quid sit, quando in eo nihil minus aut majus est, illudq; nec superat nec deficit, quod latinis idem est, quod iuxta siue prope rem, secundum illud Salustij: *cives hostes iuxta metuere, vt omnes mecum iuxta intelligitis*, & quomodo Archiepiscopus Episcopis iuxta se locum assignare dicitur in c. soluta 6. de Majoris. & Obedient., nec non veteribus magistratibus pro tribunali cognoscentibus iuxta consiliarij vel ex aduerso in parte primori adsedisse dicuntur Sueton. in Tiberio.

23.

Ius quod iustitiæ, æquale quid est.

24.

Ius quod Deo debemus non jus sed fas dicitur.

25.

Fas quid excelsius quàm iustum.

26.

Ius dictum Connano quasi quod iuxta sit.

Tiber.: hujus loci est illa deriuatio juris quâ illud *Con-*
nan. 1. commentar. c. 2. quod *juxta sit* dictum putat. Cui-
que haud leuiter succurrit lectura *Sipontini*, quâ legit
juxta per *st.*, neq; se videre ait qua ratione per *X.* scriba-
tur. Et vnde quoq; *Columellæ* justæ operæ, quæ dici
sunt æquales.

27.
Ius dictum
Aristoteli
δικαιοσύνη
& quare.

Quæ deriuatio vtut fortè paululum longius petita
videatur: Attamen non dissimili ratione *Aristotel. d. s.*
Ethicor. c. 4. *δικαιοσύνη* (quod idem quod justum vel jus *Do-*
minic. Soto de just. & iur. d. lib. 3. q. 1. artic. 1. vers. igitur ut ad
objecta) q. *δικαιοσύνη* i. e. in duo æqualia diuisio, perinde ac
si *δικαιοσύνη* dicamus, & iudicē *δικαιοσύνη* q. bipertientē siue in
duo secantem, & *μεσότης* i. e. medijurium, appellatū ait,
vtpote qui duobus inter se dissidentibus medius sit, ei
qui plus consequutus fuerit auferens quod addendum
ei qui acceperit minus.

29.
Ius pro le-
gibus siue
præceptis
quibus
proponi-
tur, conti-
netur.

Ab hac verò significatione translatum est vocabu-
lum *Ius* ad significandas leges, quibus illud proponi-
tur continetur, siue naturales, siue gentium siue et-
iam ciuiles illæ sint, & ita jus aliud naturale, aliud genti-
um, aliud ciuile dicitur, qua de re infra plenius. *Ius*,
quasi iustum præcipiens & contrarium prohibens sicuti
ait *Gl. in c. lex est 3. distinct. 1. & fac. c. si Ecclesia 42. ad fin-*
ibi: quia verò etiam rex est: seruit, leges iusta præcipientes,
& contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo caus. 23.

30.
Donelli „
de vera „
propria „
juris si- „
gnificati „
one opi- „
nio. „

q. 4. Quâ in acceptione *Donellus 1. comment. c. 3. Iuris*
significatio, inquit, *propria una est: cum jus dicitur constitu-*
tio iubens pro imperio, quæ recta sunt, quomodo intelligitur,
cum dicimus jus esse constitutum, jure quid fieri, juris & equi-
tatis rationem non pati, contra jus esse & similia, vt passim in
libris juris nostri usurpatur: quomodo item dicitur jus natura,
jus ciuile, jus prætorium: tametsi has significationes verbi

vanquam diuersas & plures videatur Paulus posuisse in l. penult. ff. de iustit. & iur. Sed juris hæc species sunt, ne quidem distinctæ & ita distinctæ, ut unum genus non sit aliud. at significatio juris una in omnibus, quâ significatur id quod constitutum est vel à natura, vel à ciuitate, vel à Prætoribus: secundum quam omnes similiter verbo generis dicuntur iura. Ita Donellus.

At impossibile est, ut illa significatio una propriaque sit, quâ alia est prior & antiquior. qualis autem juris illa est, quâ in præcedentibus illud pro ipso iusto sumi diximus. Etenim iustum prius est iusto præcipiente, nec per rerum naturam aliter esse potest quàm quod illud, quod præcipit antè sit ac præcipiat. Illiusque operis iusti quod ratio, uti verè inquit Thomas d. 2. 2. q. 57. artic. 1. determinat, quædam ratio præexistit in mente quasi prudentiæ regula (quam ius siue iustum in superiori acceptione diximus,) quod si in scripturam redigatur primum vocatur lex. Siquidem lex est constitutio scripta secundum Isidorum d. lib. 5. Etymol. c. 3. & d. c. lex est 3. distinct. 1., regula iustorum & iniustorum uti eam ex Chrysippo definit Marcianus in l. Nam & 2. ff. de LL.: idemque non ipsum ius propriè loquendo, sed aliqualis ratio juris Thom. d. loc. puta antea in mente constituentis existens.

Lex item siue ius præcipiens iustitiæ quidem regula est, at res præterea summæ prudentiæ, adeoque consilij, vel potius consultationis, quæ prudentiæ opus est Aristot. 6. Ethicor. c. 8. utrumne videlicet ita statuere, sancire, jubere, præcipere, vetare proficiat nec ne. Unde & definitur virorum prudentium consultum à Papiniano in l. lex est. 1. ff. de ll., & decretum prudentum hominum à Marciano ex Demosthene in d. l. nam & 2. ff. eod. tit. Ius autem pro ipso iusto, uti in superiori nostra accepti-

B one,

31.

Redarguitur.

32.

Iustum prius iusto præcipiente.

33.

Lex propriè loquendo non ipsum ius, sed ratio juris.

34.

Lex facultatis consultantis & prudentiæ.

35.

Lex & iustum uti differant.

36.
Vocabu-
lorū deri-
uationes &
proprietas
vnde desu-
mendæ.

one, sumptum res immediata solius justitiæ est, naturâ in mente consultantium existens, etiamsi in modum siue formam legis non jubeatur præcipiaturue. Atqui absurdum proprietatem verborum, neglectâ eorum primâ impositione, velle desumere ab ex post facto superuenientibus, cum potius illa (quamuis negari non possit & alia præter Etymologiam, de qua Euerhard. *in topic. loc. ab Etymolog. 4. per tot.*, esse, Vnde si fortè de prima rei origine non constet, proprietas sermonis cognosci queat, sicuti refert Bartolus *in l. omnes populi 9. de justit. & jure n. 59.* auctoritatem & definitionem) à prima ista sui impositione detorqueantur ad alia significanda Thom. *d. loc. Molina de justit. & jur. tractat. 1. disputat. 2.* Quodq; & ipse Donellus *d. 1. commentar. jur. c. 4. statim in init.* haud obscurè innuit, cum eas nominum deriuationes probat, quæ & origini & rei exprimendæ conueniant.

37.
Ius qua
in signifi-
catione di-
ctum à ju-
bendo vel
jussu.

Et qui quoq; non incommodè jus in hac significatione, quâ sumitur pro legibus, quibus illud continetur, cum Iacobo Curtio *l. 1. exhortat. c. 1.* & Hieronymo Majoragio *l. 4. miscellan. c. 1.* dictum esse vult à jubendo. Etenim legis virtus est imperare, vetare, permittere, punire, *l. legis 7. ff. d. ll.*, & secundum ea, quæ juris sunt ciues inter se viuere jubentur *d. l. nam & 2. ff. eod. tit.*; vel à jussu, vt sit jus quasi jussu, jussi nomen per excellentiam obtinens. vtpote in quo præ cæteris præcipua est & efficax cum jubentis potestas tum ipsius legis siue jussi voluntas. Unde & Festus jura qs. jussa dicta adserit, ac Agricola *lib. de inuenti dialect.* Ius à jussu per Apocapen deriuat.

Quod verò quandoq; ita jubeat & exequatur in foro quod justitia dictitat in animo seu voluntate, iterum mani-

manifestum est jus pro ipso justo sumptum eo esse prius & antiquius, & nomen illud hinc esse translatum ad leges quibus illud continetur.

Hæc; sunt duæ istæ acceptiones quas indicat Dominicus Soto *in proæm. ad libros suos de justit. & jure*, ut & *in proæm. ad l. 3. singulari* cum juris nomen bifariam usurpari ait, vno scilicet modo pro eo quod est lex, quam Iudorus *d. l. 5. Etymolog. c. 3.* relatus inter decreta *d. distinct. 1.* intelligat, quando jus dicit generale esse nomen, legem autem juris speciem, & altero modo ut obiectum justitiæ pro æquitate quam justitia in rebus constituat. alterutro autem accipiamus modo, ejus notionem prærequiri. Quibus cum quoq; optimè conuenit illud Icti Pauli *in l. jus pluribus. 11. ff. de justit. & jure* quod jus pluribus modis dicatur, & vno modo quod semper æquum ac bonum est, ut jus naturale: altero quod omnibus aut pluribus in quaq; ciuitate vtile est, ut jus ciuile, Nec minus jus rectè appelletur in ciuitate nostra jus honorarium. de quibus infra vbi agitur de speciebus juris scripti.

Addit verò & Prætorem quoq; ius reddere dici, etiam cum iniquè decernat, relatione scilicet factâ non ad id, quod ita Prætor fecerit, sed ad illud quod Prætorem facere conuenit; Aliaq; item significatione ius dici locum, in quo ius reddatur appellatione collata ab eo, quod fiat, in eo, vbi fiat, Nec non Marcianus *in seq. l. fin.* nonnunquam etiam ius pro necessitudine dici ait, veluti quod alicui sit ius cognationis vel adfinitatis.

Atq; hoc amplius *jus* pro potestate sumitur, ut cum personæ quædam sui, quædam alieni iuris dicuntur *tit. de his quæ sunt sui vel alien. jur.* pro suæ potestatis vel in aliena potestate esse *l. nam ciuium 4. ff. Eod. l. in ado*

B 2

ptio.

39.

Iuris acceptiones adnotatæ à Dominico Soto.

40.

Iuris distinctæ acceptiones ex Icto Paulo & Marciano;

41.

Pro jure naturali.

42.

Pro jure ciuili.

43.

Pro decretis prætoris.

44.

Pro loco in quo jus redditur.

45.

Pro necessitudine.

46.

Pro potestate.

47. *perionibus s. ff. de adopt. l. sic eueniet. 21. ff. ad leg. Jul. de adul-*
Pro facultate, *ter., pro facultate quam quis ad aliquid habet, ut cum dicitur uti iure suo, suoq; iure agere, pro agere suâ facultate, suâ autoritate: pro re alicuius qualitate, ut cum.*

48. *seruitutes appellantur iura prædiorum l. summa 1. §. quæ-*
Pro rei alicuius qualitate, *dam 1. vers. incorporalis ff. de Res. diuis. l. quid aliud. 86. ff. de verbor. significat; pro vniuersitate aliqua rerum iure definita, uti hereditas in l. nihil est aliud. 24. eod. tit. l. hereditas.*

49. *62. de Reg. jur., bonorum possessio in l. bonorum 1. & l. bona.*
Pro vniuersitate aliqua rerum, *3. pr. & §. 1. ibi est enim juris magis quam corporis de bonor. possess. dos à Iasone in rubr. ff. solut. matr. n. 28. Bart. n. 12. & in l. quod dicitur s. ad pr. n. 2. ff. de impens. in res. dotal. fact. ibidemq; Gottofred. in not. sub lit. K. definiuntur; Pro*

50. *eo item quod circa rem vel causam aliquam specialiter*
Pro iure circa rem vel causam aliquam specialiter constituto, *& in indiuiduo est constitutum, utpote cum ius acrefcendi, ius protymiseos siue retractus, ius Albinati de quo Conan. lib. 9. commentar. c. 4. n. 7.; ius applicationis de quo idem lib. 2. c. 7. n. 2, ac Turnæb. aduersarior. lib. 24. c. 32., & iura dicimus quæcunq; alicui in modum priuilegii vel aliâ quâcunq; speciali ratione fuerint tributa, indulta, concessa. Qualesq; acceptiones plures alias passim animaduertere licet.*

51. *Soli Dominico Soto d. lib. 3. de justit. & iure q. 1. ar-*
Pro priuilegio, *tic. 1. ad fin. ca, quâ ius pro loco in quo Prætorius antiquitus reddidit sumi diximus, non placet. quod quando quis dicatur in iure comparere, eodem modo videatur ius accipi, quo quando dicitur in ius vocari. In ius vocari autem sit iuris experiundi causâ vocari, nempe ut actor rei nomen deferens experiatur an ius sibi patrocinetur. Vbi ius accipiatur pro iure ipso vel pro lege. Ita Soto. Sed quem, cum ita statuere ausus sit, vim*

52. *textus.*
Dominici Soto error circa acceptionem iuris, quâ sumitur pro loco iuris reddendi.

textus Icti Pauli *in l. in jus 1. ff. de in jus vocand.* non intel-
lexisse & in antiquitate Romana planè puerum fuisse
necesse est. Alibi autem demonstrauius, quæstio-
nes tempore Prætorum alias fuisse iuris, alias facti, il-
lasq; coram illis in iure, vnde & iuris nomen sortitæ
sunt, has verò coram iudicibus cognitatas & tractatas fu-
isse. Nec mirum ideoq; quod in ius vocare & iuris ex-
periundi causa à Paulo *in d. l. 1.* coniungantur. At vnde
planè non sequitur, ius ibidem non designare locum, in
quo ius reddiderit Prætor, vel in quo coram Præto-
re partes de iure fuerint expertæ. Audiatur potius Domi-
nicus, quando Paulum minus aptè loquutum esse ait,
præterea Vlpianum, qui similiter *in l. voluit 4. §. quod ait
Prætor 1. ff. de interrogat. in iure faciend.* claris & perspicu-
is verbis ius eum solum locum esse dicit, vbi Prætor iu-
ris dicendi vel iudicandi gratiâ consistat, vel si domi vel
in itinere hoc agat, ac ipsum quoq; Iustinianum *in §. o-
mnium fin. instit. de pæn. temere litigant.* in ius vocare ad e-
um esse vocare inquentem qui ius dicturus sit. Quare
etiam ante allegatus titulus inscribitur *de in jus non de in
iudicium vocando.* Quodq; ex ipsa antiquitate ita mani-
festum est, vt neminem de eo vltèrius ambigere putem.

Cæterùm quæ acceptiones omnes à iure in alteru-
tra suprarclatarum significatione emanarunt. Restat
autem & alia, eaq; vt maximè præsentis loci, qua illud
accommodatum est ad significandam DISCIPLINAM
ARTEM ET PERITIVM QVA IVS COGNOSCITVR, & su-
pra statim in initio Vlpiano ex Celso *in l. juri 1. ff. de l. &
iure* definiebatur Ars æqui & boni, atq; ipsi Vlpiano *in
l. iustitia 10. §. iurisprudencia 2. ff. eod.* per notitiam & sci-
entiam, tum Pomponio *in l. necessariam 2. §. iuris civilis.*

B 9

35. de:

53.

In ius & iu-
ris experi-
undi causâ
vocare
quid.

54.

Ius pro
disciplina,
arte & pe-
ritia juris.

35. de origin. iur. per scientiam, ac iterum Vlpiano in l. preses. 1. §. proinde s. de var. & extraordinar. cognitionib. per sapientiam.

35. Vbi primùm notandæ cauillæ Angeli Thij in præcognition. logic. & Iacobi Zabarellæ Comitis de natural. scientia constit. c. 33., quibus jurisprudentiam ajunt simplicem quandam esse peritiam, quæ nec scientia sit, nec prudentia, nec ars appellari mereatur, cum sine ratione sit, eamq; etiam callere aliquis possit absq; vlla civilis ac legislatorix cognitione.

Angeli Thij & Zabarellæ jurisprudentiam quandam simplicem peritiã statuentium error.

Desumpta hæc sunt ex Platone, imo ipsa ferè verba Platonis in Gorgia (quem præter Aristotel. lib. 1. rhetoric., qui nihil ea de re habet, allegat Zabarella.) Qui

36. verò relatis verbis jurisprudentiam planè non intelligit. Sed ibidem in statim præcedentibus cum res duæ sint, & artes geminas esse, vnã ad animam alterã ad corpus pertinentem, eamq; quæ ad animam pertinet civilem dicit, eòq; nomotheticam siue legum conditricem & judiciariam refert, eam verò quæ corpus curat vno quidem nomine non nominat, at & ejusdem duas constituit particulas gymnasticam & Medicinam, sicq; jurisprudentiæ nequidem meminit. Caterùm adulatoriam, vti quod

Ars Platoni gemina, vna ad animam, altera ad corpus pertinent, ac vtriusq; specics.

37. Adulatoriæ natura & ratio. thema & argumentum est totius istius dialogi, ibidem perstringit, quam, ne dicat artem, vocat peritiam quandam, quæ fucis potius quàm jure aliquo legum conditricem, judiciariamq; vt & Medicinam & gymnasticam æmulari conetur, ita verò se habere demonstrat, vti se habet coquinaria ad Medicinam, siue coquus ad Medicum, si de cibis illos inter se conferre contingat, fucatrix ad gymnasticam, Sophistica ad nomotheticam & rhetorica ad judiciariam. Quo certè non jurisprudentia, nec veri Icti, sed rabulæ forenses notantur, qui, quan-

38. Rabulæ non magis

quandoq; non tam iustitiæ quam litigandi vias tradant, sicuti est apud Ciceronem *lib. 1. d. LL.* non magis Icti quam Empirici medici sunt. De quibus quandoq; res ita ferat, notandus, per elegans enim est, locus ejusdem Platonis *l. 11. d. LL. ad fin.* *Verum, inquietis, cum multa in vita hominum bona sunt, pluribus eorum quasi quedam dira calamitates insident quæ maculant illa atq; coinquant. Iudicialis autem disceptatio iudiciumq; cur homini bonum non est quod humana omnia mansvesecit? Atqui cum disceptatio talis bonum sit, cur & adesse in lite alicui, & causa iusta favere bonum non sit? Hac cum ita sint perversa calumnia bonum artis subit nomen. quæ artificium inuenisse litibus asserit: quo agenda & dicenda, siue honesta, siue turpis sit causa superare facile quis possit: victoresq; facere, quibus ipsa rationibus suis fauer, si pro artis ipsius beneficio pecunia dabitur. Hac siue ars, siue artis expers exercitatio quedam sit, danda opera est ne in nostra ciuitate aditum habeat: sed legum verita conditorem nihil aduersus leges proferat: & aliò profecta vires suas ostendat. si quis non pareat: hâc lege deterreatur. Si quis iustitiæ vires in animis iudicum in contrarium vertere conetur, ac præter oportunitatem multa litigia mouet, aut mouentibus adest: agat in eum quicumq; voluerit malè agendi aut deniq; defendendi crimine, iudiciumq; huiusmodi apud electos iudices agiterur. Et si damnatus fuerit, discutiatur utrum auaritiâ an ambitiosâ quadam contentione id fecerit. Ac si contentione, certum ipsi iudices tempus præscribant in quo neq; pro se, neq; pro alio ullam agat dicatur causam. Sin autem auaritiâ, peregrinus quidem à regione, nunquam rediturus abito, & si redierit moriturus. Cuius autem si auaritiâ fecisse id deprehendatur quoniam pecuniam tanti fecerit, omninò moriatur. Quod si ambitiosâ contentione bis tale quid fecisse iudicatus fuerit, id ipsum supplicium subeat.* Plura qui petit jungere poterit Ammian. Marcellin. *lib. 30,* deq; variis pestifera i-

Icti, quam
Empirici
medici.

59.

De Rabu-
lis forensi-
bus perele-
gans locus
Platonis.

60.

Rabularū

ra i-

varias ap-
pellatio-
nes,

re istius generis hominum appellationibus Partheni-
um litigiosum *l. 1. c. 9. n. 30. cum aliquor seqq.* Aliud au-
tem, uti verè Author *eod. c. 9. n. 42.* concludit, est jurispru-
dencia, aliud ars rabularia, aliud vera & non fucata phi-
losophia, aliud sophistica, aliud artificium, aliud male-
ficium.

61.
Jurispru-
denciam
scientiam
dicentium
error.

E contrario non pauci, & præ aliis Neuizanus *in syl-
ua nuptiali*, Priminibeus, Chassanæus *de glor. mundi part.*
10. considerat. 18. per tot. vndecim distincta argumēta addu-
cens, & Petrus Gilkenius *peculiaris, quem ea de re conscripsit,*
tractatu summoperè laborant ostendere jurisprudenti-
am esse propriè dictam scientiam. Et versatur quidem

62.
Isti finis
agere.

Ictus circa negotia humana, ut quid in illis justum,
quidue injustum sit, sciat, ideoq; etiam scire expetit, at
non propter scire, siue ut in cognitione acquiescat,
cum nec digna ea res sit cui solùm cognoscendæ ope-
ram det; sed propter agere non solùm ut sciat quod
cuiusq; sit, sed etiam ut id quod justum esse videt, cuiq;
tribuere nouerit. Tùm negotia & facta humana, sub-
iectum jurisprudentiæ, nunquam sibi sunt similia, sed à
nutu & arbitrio hominis dependent. Scientia verò nul-
lum subiectum recipit nisi scientificum, adeoq; est re-
rum necessariarum & æternarum, quæ semper aut eo-
dem modo se habent, aut consequuntur causas extra ho-
minis arbitrium positas, idq; solius cognitionis causâ.
Est enim habitus demonstratiuus quo percipimus con-
clusiones necessarias per causas suas veras, primas, im-
mediatas, notiores & priores ipsis conclusionibus Ari-
stot. *6. Ethicor. c. 3. & 1. poster. Analyt. c. 27.* iung. si placet
Angel. Mattheac. *de via & ratione iur. lib. 1. c. 8.* vbi ad ar-
gumenta Chassanæi respondet.

63.

Sed nec intellectus est jurisprudentia; quia non
est

est habitus quo cognoscimus prima scientiarum principi-
pia ex sola terminorum cognitione sine discursu quæ
nullo medio confirmari possunt Aristot. *d. 1. poster. Ana-*
lyt. c. 27. Ergò nec sapientia, etenim qui habitus ex
intellectu principiorum & scientia componitur.

Ad artem fortè videtur propiùs accedere. Vt po-
te & quæ versatur in rebus contingentibus, seu iis quæ a-
liter se habere possunt: Verùm quæ externū opus post se
relinquit, vt in architectura, agricultura, fabrili, sartoria,
sutoria &c. fieri videmus, aut saltem corporis mem-
bris operationem exercet, vt in Gymnastica, saltatoria,
piscatoria, venatoria (jung. Plato *in Sophista* omnes artes
aut in acquirendo aut in efficiendo versari dicens) acci-
dit. quorum neutrum à Icto fit, qui dum suum cuiq;
tribuere intendit, quodue iustum dicit, operationem
quidem edit, sed quæ sibi ipsi finis est, & in qua iusti & in-
iusti discrimen relucet, qualis operatio non effectio-
nis sed actionis propriè dictæ nomine venit.

Restat, neq; enim plures habituum intellectu-
alium species sunt vid. Aristot. *6. Ethic. c. 3.* Acciaiol. *in Ethic.*
Aristot. lib. 2 c. 5. n. 29. in med., vt sit prudentia, quæ defini-
tur Aristot. *d. 6. Ethic. c. 5.* habitus cum ratione vera con-
iunctus ad agendum idoneus, in iis occupatus quæ ho-
mini bona & mala sunt, cuius ipsa res bene gesta seu per-
fecta actio, nec alius ab actione finis est.

Sed & ipse Plato *in precedd.* artem ciuilem legum
conditricem & iudicariam dixit, ac *in Philebo & passim*
nomine Artium & scientiarum disciplinas promiscuè
indigitat, nec minus ipse Aristoteles artium liberalium
meminit. Cicero etiam *1. Tuscul.* artes ad rectam viuen-
di rationem pertinere, studioq; sapientiæ contineri ait;

64.

Non Ars,

65.

Isti opera-
tio nō effe-
ctio-
nis sed
actionis.

66.

Ius & ju-
rispruden-
tia verè
prudentia,

67.

Ars pro
systhemate
siue cotra-
prehensio-
ne præce-
ptorum,

C

Et

Et in vniuersum Stoici, è quorum scholis vt maximè I-
eti nostri prodierunt, vocabulo isto pro collectione
comprehensioneq; præceptorū ad scientiæ vel discipli-
næ alicuius comparationem necessariorum & vtilium
vtuntur. Vnde & Luciano definitur ordo certarum
propositionum exercitatione cognitarum ad finem vti-
lem aliquem in vita; Aliis cognitionum & comprehen-
sionū perpetuarum & ad exitum vitæ humanæ vtilē spe-
ctantiū copiosa præceptio; Aliisq; itē rerum humanarū
per generalissimū, subalterna & specialissima cōprehen-
sio, vel comprehensio præceptorū in rebus æternis pro-
priorum & ordine dispositorum ad vtilem vitæ finem
spectantium. Quod quidem latius prosequi hīc non
vacat, nec opus est. Cum autem negari non possit & jus
nostrum ex præceptorum vitæ vtilium collectione, cer-
taq; rei per causas cognitione constare; & Vlpiano jus
per artem definire placuit, & Pomponius *in præallegata*
l. 2. §. juris civilis 35. de Origin. jur. illud scientiam, vt & i-
terum Vlpianus *in l. 1. §. proinde. 5. de var. & extraordinar.*
cognition. illud sapientiam appellarunt. non equidem
propriè sed exemplo ipsius Platonis & Aristotelis pin-
guis & largius ista vocabula accipientes, videlicet qua-
tenus præcepta juris nostri sub doctrinam cadere & di-
scendo percipi possunt, quæ nota est scientiæ Aristot.
1. analytic. posterior. c. 27. & 6. Ethic. c. 3. Quare etiam i-
dem Vlpianus *in d. l. 1. de l. & iure §. 2. studii juris,* eius-
demq; positionum, & *in modo seqq.* præceptorum ex qui-
bus jus collectum sit, meminit. de quibus pluribus *infra,*
ibidemq; de iis quæ ab in hoc plus justo inscitæ redar-
guentibus Vlpianum in contrarium adferri solent.

68.
Ius & jurif-
prudencia
Ars, scien-
tia & sapi-
entia vo-
cabulis i-
stis largius
acceptis.

69.
Prudentiæ
Quod huius loci est: Et Prudentiæ vocabulū ex illis ali-
quod est, quæ latè patēt; Aliaq; ipsi Aristoteli *6. Ethic. c. 8.*
Vni-

Vniuersalis siue vniuersaliū, ea cuiq; præscribens quæ in publicum & commune bonum debent dirigi, toti alicui societati felicitatem concilians, & circa ciuitatem ipsam versans, dicta adeoq; communis, Politica & ciuile: Aliam verò priuatam vocat, quâ videlicet circa se ipsum & vnum quispiam operatur consonè ad rectam rationem iuxta materiam circa quam agit, vt videlicet fortis temperans, liberalis &c. existat, quam *Φρόνησις* siue prudentiam absolutè appellat, alij monasticam vocant; Atque Politicam siue ciuilem aliam vt Architectonicam & præfulem siue Principem, legumlatricem, aliamque iterum particularem constituit, eamque in specie ciuilem (ad discrimen monasticæ siue priuatæ) dicit, ac iterum in consultatiuam & iudiciale diuidit, Et allegatum c. 8. tandem ita concludit: *prudenciam aliam esse familiarem (priuatam & Ethicam intelligens) aliam legislatricem, aliam ciuilem, atq; huius alteram consultatiuam, alteram iudiciale.*

Alii item priuatam à solitaria distinguunt, solitariam Ethici, & priuatam Oeconomi siue dispensatoris esse dicentes, & ipsam adeoq; practicam diuidentes in solitariam, priuatam & publicam, siue in Ethicam, Oeconomicam & Politicam, vel etiam moralem, dispensatiuam & ciuilem. vid. Hugo de S. Victore *L. 2. erudition. didascalicar. c. 20.*

Plato verò in dialogo quem *Politicum siue de regno inscribit* Ciuilem prudentiam vel scientiam, vti eam appellat, primùm aliquam ponit planè absolutam, totam Reip. gubernationem tenentem, in sola maiestate residentem, dictam inde *βασιλική*, regiam, à nullo alio dependentem, suaq; propriâ autoritate gubernantem *ἀνεπιτακτική*, eoq; refert Architectonicam, aliam verò *ἄπ*

vocabulū
latè patet.

70.

Alia vniuersalis.
Politica ciuile.

71.

Alia priuata, monastica.

72.

Alia legumlatrix, alia in specie ciuile, eaq; consultatiua vel iudicialis.

73.

Alia solitaria, alia Oeconomica.

74.

Practica triplex solitaria, priuata & publica.

75.

Prudentiæ diuisio Platonis in regiam, impe-

ratoriam,
oratoriam
& judicia-
riam,

76.
Iudiciaria
soliis ma-
gistratus.

77.
Iurispru-
dentia dif-
ferentia
specifica
in bono &
æquo.

78.
Boni & æ-
qui verba
vti suman-
tur in defi-
nitione „
juris. „

titulus seu imperantem quidem, sed ad arbitrium illius regis & supremæ, ejusq; tres facit species Imperatoriam præfectorum exercitus, Oratoriam siue Persuasoriam (hodiè in judiciis incognitam) & judiciariam vt legum custodem regisq; ministram, quamq; non longius patere ait, quàm vt circa contractus omnigenos (contractus vocabulo omnia negotia humana includit) quid justum, quid non, consideret, & ad normam legum, quas Rex ipse condidit, respiciens de singulis judicet, propriâ virtute semper adhibita, & per quâ neq; muneribus, nec minis, nec misericordia, nec odio, nec amore legibus transgressis, mutuas accusationes dissoluat. Quod si verum est & judiciaria vel potius juridiciaria soliis magistratus erit. quodque siue ad pristinam formam iudiciorum quâ magistratum & iudicum munia fuerunt distincta, factiq; & juris quæstiones fuere diuersæ, siue ad hodiernam, qua iudicandi munus penes magistratum residet, respiciamus, negari non potest.

Quorsum ideoq; Iurisprudentia? & quorsum Icti nostri, quodue tandem eorundem erit munus? Hoc demonstrant verba à Celso in definitione juris superaddita *boni & æqui*. quibus differentiâ specificam, quâ iurisprudentia ab aliis prudentiis distinguitur notare & indicare voluit.

Quæ verba Accursius *in not. ad d. l. 1.* malè distinguit, quasi aliud sit æquum aliud bonum. Neq; iustius agunt, qui vocabulum *boni* abjiciunt, quasi omne quod æquum est, etiam bonum sit. Est autem, vt inquit Aristot. *5. Ethicor. c. 10. jure quodam melius æquum & bonum, & verò non ita jure quodam melius est, vt sit aliud quoddam juris genus. Sed idem & jus est & æquum bonum: cumq; ambo sint bona, melius est æquum bonum.* Et differunt itaq; jus & æquum bonum non genere. verùm inter se: ac vt addit Aristot.

ristotel. *ibid.* quamuis æquum bonum ius sit, non est tamen ius
lege constitutum aut legitimam: Sed juris legitimi correctio
ἐπανόρθωμα νομικόν δικαίον. qua aliquid ei deest. Vocat illud
æquum bonum ibidem ἰσότητες, & ius ἰσικασιον.

Quod ius certè, vti inquit Plato *in d. dialog. de regno.*
non semper optimum atq; rectissimum est, neq; ita vt o-
mnibus omniq; tempore optimum & iustissimum sit
præcipi potest. Neq; enim humanarum actionum diffi-
militudo instabilisq; rerum humanarum conditio per-
mittit, vt ars vlla simplex quicquam & in vniuersum de
omnibus perq; omne tempus valens constituere queat.
Neq; fieri potest vt certus quidam & vniusmodi simplex-
que ordo valeat in his quæ varia semper sunt, vniusmo-
di verò nunquam, de qua varietate pluribus Plato *ibid.*
& *supra in init.* Intellectus noster, vt inquit Thom. *super*
d. c. 10. Aristotel. De quibusdam potest aliquid ve-
rum dicere in vniuersali, vt in necessarijs, in
quibus non potest defectus accidere; de qui-
busdam verò impossibile est vt dicat quid ve-
rum in vniuersali, vt de contingentibus, de
quibus etsi aliquid sit verum, vt in pluribus,
in paucioribus tamen deficit, vt sunt facta hu-
mana de quibus dantur humanæ leges. Iun-
gatur omnino Soto *de I. & I. lib. 1. q. 6. artic. 1.* vbi ex pro-
posito contra alios disputat, qui leges in singulari siue
de singularibus casibus constitui volunt. Oportuit i-
gitur; vti iterum inquit Aristot. *lib. 3. politicor. c. 7.* quidem
leges rectè latas summam potestatem, magistratum ve-
rò siue vnus siue plures sint, eorum potestatem habere,
de quibus lege caueri exactè non potest.

C 3

Et

79.

Ius & æ-
quum bo-
num di-
uersa.

80.

Ius summū
non sem-
per opti-
mum atq;
rectissi-
mum.

81.

Ius positi-
uum vari-
um & mu-
tabile.

82.

83.

Leges &
Magistra-
tus vti cō-
currant.

lius
am
am
um
pa-
tra-
uid
uas
oriā
nec
bus
ve-
na-
ju-
fu-
di-
nes
ft.
no-
on-
oni
tia
uit.
gu-
sa-
la-
ri-
&
uris
sint
æ-
A.
o-

84.
Æquum &
bonum e-
mendatio
juris scri-
pti,

85.
Et beni-
gnior juris
interpreta-
tio, græcè
ἡμενδα.

86.
Æquitatis
semper
magis ha-
benda ra-
tio quàm
stricti ju-
ris.

87.
Æquitas
ut maximè,
& quous-
que in su-
premis tri-
bunalibus
attenden-
da.

88.
Bonæ fidei
appellatio
in jure
unde?

89.

Et hac ratione *æquum & bonum* emendatio juris scripti dicitur, quatenus videlicet aliter de nonnullis statuit, de quibus lex in vniuersum ferri non potuit, ad quod quidem ut fiat magistratus autoritate, decreto vel plebiscito, uti ait, opus est, & quod quoq; exprimit Iustus Vlpian. in *supra allegat. l. 12. ff. d. LL. verb. qui iurisdictioni præest* ut & seq. *l. 13. verb. iurisdictione suppleri.* Sed qui in eo absq; cõsilio prudentũ nihil agit.

Consequenter verbis *boni & æqui* Celsus hinc nihil aliud innuit, quàm si nulla lex vel etiam nimis generalis extet, ejus quod æqui boniq; ratio postulat expositionem, humanioremq; & benigniorem juris scripti interpretationem, quæ græcè *ἡμενδα* dicitur, & juri si ad summam seueritatem exigatur, opponitur juxta illud: summum jus summa injuria, in omnibus quidem, maximè tamen in jure & judicijs spectanda, *l. in omnibus 90. de Reg. iur. l. placuit 8. C. de iudic. quâ postulante & à legis verbis & solennibus receditur l. penult. pr. ff. de restit. in integr.,* In quo genere perniciosè plerunq; sub autoritate juris scientiæ errari ait idem Celsus, cujus est præsens nostra definitio, in *l. seruum. 91. §. sequitur. 3. ff. de verbor. obligat.,* Cujus verò quod sectator fuerit & quod jus civile ab illa nunquam sejunxerit præ aliis laudatur Seruius Sulpitius. Quamq; ut maximè in supremis tribunalibus obseruare conuenit, non quod iis integrum sit aliquid de substanti- alibus siue naturalibus judiciorum remittere, vel etiam pro arbitrio contra jus & fas quid statuere, sed quod apices, vel potius anfractus processus siue rituum judiciorum rectè negligant, quodq; si aliter definitum constitutum non sit instar regulæ structuræ Lesbicæ, cujus meminit Aristotel. *d. 5. Ethic. c. 10. ad fin.* pro re nata liberam causarum disceptationem habeant *de quo alibi plenius.*

Quandoq; etiam æquum & bonum, quod Iusti alioqui vocant bonam fidem, ut in *l. si res. 1. §. venditor. 1. ff. de Act. Empt. l. si domum. 45. §. si hominem 1. ff. locati & passim videre est,* in nonnullis negotiis exuberet, hinc illa distinctio contractuum, Actionum, judiciorum *bonæ fidei & stricti juris.* Stricti juris videlicet, quæ stricto jure vallatæ sunt, *et ois* ut cum Theophilo

lo-

loquar τῆς ἀκριβοῦς γίνεσθαι λόγῳ, in quibus iudex ultra legem conventionis nihil potest: Bonæ fidei autem, quæ in æquum & bonum sunt concepta *l. eas 8. ff. de Capite minut.*, In quibus alter alteri obligatur de eo quod alterum alteri ex bona fide i.e. ex æquo & bono præstare oportet *l. consensu 2. §. item in his fin. & l. si quis 5. pr. ff. de Obligat. & act.*, liberaq; permittitur iudici potestas ex æquo & bono æstimandi quantum auctori præstetur. cuius tantundem in illis iudiciis officium valet, quantum in stipulatione nominatim eius rei factæ interrogatio *l. quia tantundem 7. ff. de negot. gest. §. in bona fidei 28. instit. de Act.* Unde & formulæ antiquæ: *quod dare facere oportet ex bona fide quantum æquius & melius sit dari; Ex fide bona, vel quantum æquius melius; Melius æquius, ut inter bonos benè agier oportet; Ut inter bonos benè agier oportet & sine fraudatione.* Qualiaq; sunt omnia negotia διπλόγησθαι siue vtrinq; obligatoria. de quibus suo in loco.

Nec hoc hinc prætereundum, quod cum Æquitas siue Æquum & bonum nihil aliud sit, quàm mitigatio siue correctio juris scripti imò & ipsa jus sit differens in specie à jure scripto, jus videlicet, vti Aristoteles definit, quod lex scripta prætermittit τὸ γέγραμμένον νόμος ἐλλείπει τὸ ἄγραπτον γέγραμμένον νόμον δίκαιον, secundum ac in præcedd. dictum: scriptam æquitatem, vocabulo isto genuinè accepto, nullã esse, quicquid etiã alij, vocabulum illud in longe alio sensu quam illud hujus loci est accipientes, statuunt in contrariũ.

Et quæ de definitione juris ita dicta planè sufficere poterant. Restat autem altera IURISPRUDENTIÆ Vlpiani in *d. l. 10. de Instit. & Iure supra relata*, quam & ipse Iustinianus in *tit. Instit. eod. §. 1. repetere voluit*. Quæq; tum rem consideratam siue materiam & subjectum juris materiale, tum formale siue modum considerandi demonstrat. Quod subjectum materiale in Operatricibus disciplinis à fine restringi tanquam à modo considerandi notat Zabarell *de nat. logic. c. 15.* Quodque absq; omni dubio exhibent *res diuina & humana*; & formale verba: *Iusti atq; iniusti scientia*. Ut ideoq; Ictus circa res humanas & diuinas versetur, quatenus in iis quaeritur quid iustum

Stricti juris negotia quænam,

90.

Bonæ fidei negotia quænam,

“

“

“

“

91.

Æquitas scripta nulla.

92.

Iurisprudentiæ definitio Vlpiani,

93.

Subjectum jurisprudentiæ res diuinæ & humanæ, quatenus

in his quæ-
ritur quod
justum sit,
aut inju-
stum.

94.
Jurispru-
dentia di-
uersa à sa-
pientia.

95.
Rerum di-
uinarum &
humana-
rum confi-
deratio
quatenus
Icti.

96.
Icti est ju-
stitiam in
negotia
obuenien-
tia intro-
ducere.

97.
Ictus non
qui verba,
sed vim &
potestatem
legum no-
uit.

justum sit aut injustum, toto cælo verò à jurisprudentia dif-
ferat sapientia quam veteres diuinarum atq; humanarum
scientiam dixerunt, vtest ap. Platon. *in dialog. de Philosophia*,
Senec. *epist. 89*. Planè item non sit opus transfiguratione ca-
suum Accursianâ, quâ alterutrum vocabulorum *notitia* vel
scientia in ablatiuo legendum putat; Neq; etiam ei adfenti-
re possimus, cum verba *humanarum & diuinarum* simpliciter
& crassè intelligit, ita vt quidem Ictum, vt Ictum, ad illorum
quæ Theologiæ sunt lectionem non obstrictum esse, attamè
de diuinis, vt diuinis, specialiter in jure nostro tractari adse-
rat. Tum absit vt cum Budæo *in adnotat. ad d. l. 1. & Coras. ad d.*
l. 10. de I. & I. dicamus jurisprudentiam artium circulum, siue
Orbem illum doctrinæ quem Græci *encyclopiadiâ* vocant;
aut cû Antonio Fabro in suo Papiniano negemus hæreticum
posse esse Ictum. Nouerit quidem Ictus discrimen rerum
humanarum atq; diuinarum, nouerit etiam quænam hu-
manæ, quæq; diuinæ sint, & ad quam vtræq; classem perti-
neant & referantur, eoq; igitur respectu jurisprudentia di-
uinarum atq; humanarum rerum *θεῶν ἢ ἀνθρωπείων*
γνώσις, vti habet Theophilus, definitur; at cum hoc propri-
um & formale Icti sit, vt sciat finem jurisprudentiæ, hoc est,
justitiam in negotia obuenientia commodè & decenter in-
troducere, quod nudæ justitiae & iniustitiae cognitionis non est, i-
deò quoad hoc Vlpianus, & post eum Iustinianus *scientia* voca-
bulum addiderunt. Sumentes videlicet illud pinguius, sicuti
in præcedd. in vocabulo artis pluribus est demonstratum.

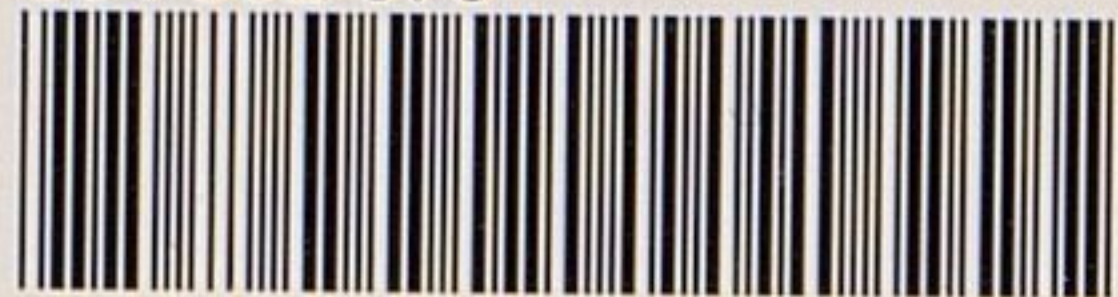
Atq; ita jam de jurisprudentiæ natura & Icti munere siue
officio nobis *ὡς ἐν τῷ πῶ* constat. Vt eum jus sit ars æqui & boni,
seu habitus, si nihil scriptum dictum reperiatur ipsum æquum &
bonum suppeditandi, vel leges scriptas ex æquo interpretandi,
moderandi, in loco etiã supplendi & ad singulares casus pru-
denter & cautim accommodandi, sanè is dicatur Ictus, non
qui, vt inquit Celsus *in l. scire 17. ff. de ll.*, verba legum enarrare
scit, sed qui vim & potestatem earum tenet, id est, nouit ex
mente legislatoris legem interpretari, explicare & emen-
dare. De quo nunc proximè videndum.

Heleu stedt, Diss., 1616-19

ULB Halle

3

004 592 670

ms A+13+23

VD17

B.I.G.

Farbkarte #13

DE IVRIS ET IVRISPRVDENTIAE
NATVRA ET PRINCIPIIS, EIVSDEM-
QVE TVM IN SCHOLIS RECTE TRADEN-
DAE RATIONE, TVM VERO ET
GENVINO IN FORO VSV,

945

21

1518, 4

Dissertatio Prima,

QUAM,

Divina annuente gratia,

PRÆSIDE

IOHANNES STVCKIO

ICto, nec non pro t. Magnifico Vice-Re-
ctore, & Facultatis Iuridicæ Seniore &
Ordinario &c.

Publicè defendet

IOHANNES Gampe Helmæ-
stadiensis,

Ad diem 8. Martij

IN NOVI IVLEI AVDITORIO MAIORI

De Zach. Finuco.

HELMAESTADI,
E typographéo LVCII,

Anno clō lō cXXXIV.